

Recreatieontwikkelingen Bergse Heide te Bergen op Zoom

**Toetsingsadvies over het milieueffectrapport
en de aanvulling daarop**

27 september 2007 / rapportnummer 1555-113

1. OORDEEL OVER HET MER

Burgemeester en wethouders van de gemeente Bergen op Zoom willen de toeristische en natuurwaarde van het gebied Bergse Heide versterken. Zij hebben een milieueffectrapport (MER) laten opstellen ter onderbouwing van het besluit over de bestemmingsplanwijziging. Bij brief van 16 mei 2007 is de Commissie voor de milieueffectrapportage (m.e.r.) in de gelegenheid gesteld om advies uit te brengen over het opgestelde MER.¹ Bij de toetsing is ook rekening gehouden met de toelichting in het voorontwerpbestemmingsplan, een natuurinventarisatie uit 2007 en een aanvullende notitie over wateraspecten.

Op grond van de richtlijnen moet het MER in ieder geval over de volgende punten afdoende informatie geven:

- de precieze doelen inzake natuur en landschap, waaronder ook voor een (later) te realiseren landgoed en een natte verbindingzone langs de Krageloop;
- onderbouwing van de behoefte aan de nieuwe recreatieve voorzieningen;
- bezoekersaantallen, verkeersintensiteiten en parkeerbehoefte;
- inrichting en exact ruimtebeslag van de nieuwe ingrepen;
- wijze van inpassing in de ecologische hoofdstructuur mede gelet op de leefgebieden voor kwetsbare soorten en 'externe werking' door licht, geluid en verkeer;
- directe en indirecte effecten op water, landschap en natuur (versnippering, verdroging, verstoring).

Ook moest een publieksvriendelijke samenvatting van het MER beschikbaar zijn.

Essentiële informatie aanwezig

Bij de toetsing aan de vastgestelde richtlijnen heeft de Commissie geconcludeerd dat de essentiële informatie in het MER en aanvullende stukken aanwezig is. Daarbij toetst de Commissie op hoofdlijnen en gaat zij niet in op punten van ondergeschikt belang.

In het MER wordt aannemelijk gemaakt dat het voornemen inpasbaar is binnen de beleidskaders voor natuur, alsmede dat sprake zal zijn van de gewenste kwaliteitsslag op het gebied van recreatie en waarschijnlijk ook voor natuur. Voor natuur is het een gunstige ontwikkeling geweest dat de locatie van de golfbaan nu buiten de ecologische hoofdstructuur komt te liggen en niet, zoals oorspronkelijk gepland, er binnen.

De inrichting van de nieuwe recreatieve voorzieningen en ook de vraag welke aanvullende natuurprojecten daadwerkelijk gerealiseerd worden, zal in belangrijke mate bepalen hoeveel verbetering optreedt. Hoofdstuk 2 bevat enkele aanbevelingen daarover.

In het MER is niet controleerbaar en met getallen onderbouwd dat de voorgenomen activiteit tot een verbetering leidt voor het grondwaterpeil. Een toereikende onderbouwing is aanvullend ter beschikking gesteld (zie §2.5).

---

¹ Zie bijlage 1 voor de samenstelling van de werkgroep en andere projectgegevens.

2. TOELICHTING OP HET OORDEEL EN AANBEVELINGEN

2.1 Voornemen

Het voornemen bestaat uit een aantal activiteiten, waarvoor verschillende partijen initiatiefnemer zijn. Het gaat om:

- de aanleg van een openbare commerciële 18 holes golfbaan² met bijbehorende voorzieningen;
- de aanleg van een 'Short- en FunGolf' voorziening, waarbij mogelijk een heemtuin wordt ingericht;
- de herinrichting en uitbreiding van twee van de vier bestaande terreinen voor verblijfsrecreatie tot een hoogwaardig verblijfsrecreatiepark;
- het uitvoeren van enkele compenserende maatregelen voor optredende natuuraantasting;
- de inrichting van een natte verbindingzone³ langs de Kraggeloop;
- het mogelijk op termijn realiseren van een landgoed, waarvan de uiteindelijke inrichting nog niet bekend is.

Of en wanneer de voor de natuur meest gunstige ingrepen er daadwerkelijk komen, is nog niet zeker. De omvorming van intensief agrarisch gebied naar een golfbaan met een natuurgericht beheer is een gunstige ontwikkeling. De ecologische meerwaarde ten opzichte van de autonome ontwikkeling hangt echter ook af van uitvoering van de natuurcompensatie voor de Short- en FunGolf, alsmede voor de A4, van de inrichting van de Kraggeloopzone en die van het landgoed. Hoewel er dus van natuurwinst sprake zal zijn, is de omvang van de totale natuurwinst die in het MER staat beschreven, gebaseerd op een optimistische invalshoek.

■ Wanneer de gemeente zeker wil zijn dat de gewenste natuurwinst wordt bereikt, zal zij naar het oordeel van de Commissie bij het verdere planproces een belangrijke coördinerende en initiërende rol moeten vervullen.

2.2 Inpasbaarheid in het natuurbeleid

Op pagina 13 van het MER is expliciet beschreven welk beleidskader geldt voor de verschillende onderdelen van het voornemen. Verderop in het MER is voor de verschillende onderdelen van het voornemen beargumenteerd waarom de initiatiefnemer van mening is dat aan dit beleidskader wordt voldaan.

Een positieve ontwikkeling is de nieuwe locatie van de golfbaan buiten de ecologische hoofdstructuur. De vindlocatie van de Rugstreepad wordt met maatregelen veiliggesteld.

Het meest kritische onderdeel van het voornemen is de aanleg van de Short- en FunGolf op een akkerenclave in de ecologische hoofdstructuur. Naast de in het MER beschreven positieve gevolgen heeft de aanleg ook nadelige gevolgen vanwege het ruimtebeslag door parkeren, lichthinder en verstoring door recreanten.

Bepaalde insprekers⁴ vinden dat dit onderdeel van het voornemen om die reden –ten minste in het meest milieuvriendelijke alternatief- achterwege moet blijven, of een andere, betere locatie moet krijgen.

---

² In het MER ontbreekt de gevraagde informatie over de onderbouwing van de behoefte aan een nieuwe golfbaan in het plangebied. In de toelichting op het bestemmingsplan wordt daar echter in voorzien.

³ Uitgangspunt is een relatief smalle zone van 25 m. In combinatie met de eventuele uitbreiding van de golfbaan van 18 naar 27 holes kan op termijn mogelijk een bredere zone worden ingericht. Deze uitbreiding is geen onderdeel van het voornemen.

In het MER is daarentegen gekozen voor een milieuvriendelijker inrichting van de Short- en Fungolf met aanplant van (compensatie)bos en aanleg van een heemtuin.

De Commissie vindt aannemelijk gemaakt dat, mits heel zorgvuldig ingericht⁵, de Fun- en Shortgolf inpasbaar is in het vigerende natuurbeleid, zoals in het streekplan is vastgelegd.

■ De Commissie vraagt bijzondere aandacht voor de inrichting van dit deelgebied bij de verdere uitwerking van het plan. Zo kan bijvoorbeeld met afscherpende maatregelen de versturende effecten van de verlichting bij de FunGolf beperkt worden gehouden⁶.

2.3 Inrichting van het plangebied

Voor de natuurinrichting van andere onderdelen van het plan heeft de Commissie enkele aanvullende opmerkingen en aanbevelingen.

Golfbaan

Het is de bedoeling om op de golfbaan (op de drogere delen) struikheide en (op de lagere delen) dopheide aan te planten. Deze vegetatie zal in de aanwezige voedselrijke bovengrond slecht tot ontwikkeling komen. Het zal nodig zijn deze grond eerst af te plaggen, zoals ook is gebeurd bij de voorbeeldgolfbaan “Efteling” die in het MER wordt beschreven. De voedselrijke grond kan het best voor de greens worden gebruikt. In de grondbalans die in het MER ontbreekt, moeten dergelijke punten alsnog worden uitgewerkt. Bij de keuze om af te plaggen en de toe te passen aflagmethode moet een afweging plaatsvinden inzake de archeologische en aardkundige waarden. Die waarden zijn overigens toereikend beschreven in bijlage 9 van het MER.

Kraggeloopzone

Hoewel in het MER terecht staat dat de spoorlijn en de A58 afbreuk doen aan de potenties van de Kraggeloopzone als ecologische verbindingzone, zal er toch een meer doelgerichte visie moeten komen op de inrichting. De Commissie denkt dat 25 meter smal is om als natuurzone en natte ecologische verbindingzone te kunnen functioneren. Zij wijst er zekerheidshalve op dat voor de ontwikkeling van schraalgraslanden langs de Kraggeloop de verrijkte bovenlaag moet worden weggehaald. (Zie verder ook §2.5 van dit advies.)

2.4 Verkeer

Verkeersaantrekking

Uit ervaringsgegevens blijkt dat een golfbaan als deze eerder 400 tot 500, dan 200 tot 300 motorvoertuigen per etmaal aantrekt. Deze hogere intensiteiten leiden echter niet tot problemen of andere conclusies in de geluid- en luchtberekeningen. Daarom is er geen sprake van een essentiële tekortkoming.

---

⁴ Zie inspraakreactie nummer 11.

⁵ Door bij de inrichting en compensatie uit te gaan van de 'potentieel natuurlijke vegetatie' en vermindering van barrièrewerking voor zoogdieren en herpetofauna, gelet op de noord-zuidligging van de Brabantse wal.

⁶ Kunstlicht heeft een versturend effect op de meeste soorten vleermuizen. Die verstoring is ernstiger naarmate het licht feller is en meer de omgeving beschijnt (Bron: Rijkswaterstaat-DWW en Vereniging voor Zoogdierkunde en zoogdierbescherming, 2004. Met vleermuizen overweg.)

Parkeren

De Brink is een concentratiepunt waar verschillende functies samenkomen: de Short- en Fungolf, de receptie en winkel van de verblijfsrecreatie, horeca, fietsenverhuur en informatiecentrum van de Brabantse Poort. Tevens is het de belangrijkste toegang tot het bosgebied, waarin de doorgaande wegen voor autoverkeer worden afgesloten. Naar verwachting is het beoogde aantal van 64 parkeerplaatsen hier onvoldoende om de beoogde functies te ondersteunen en zal in de praktijk in de berm en tussen de bomen geparkeerd worden. De reden voor het beperkt houden van het aantal parkeerplaatsen is dat om extra parkeerplaatsen te realiseren bos gekapt en gecompenseerd moet worden.

- De Commissie adviseert te bezien of het aantal parkeerplaatsen echt toereikend is en de ontwikkeling van het gebruik na aanleg te monitoren.

2.5

Water

In het MER staat dat de voorgenomen activiteit positief zal uitwerken op de waterkwaliteit, de grondwaterstanden en de waterbergingscapaciteit.

Deze conclusies zijn gebaseerd op een deskundigenoordeel. Er ontbreekt in het MER een onderbouwing met getalsmatige gegevens over de grondwaterstanden, afvoeren en behoefte aan berging. Of de totale grondwatervoeding inderdaad toeneemt, is niet te verifiëren aan de hand van de gegevens in het MER. Dat bepaalt echter in belangrijke mate of er voldoende water⁷ beschikbaar zal zijn voor de gewenste natte natuur en voor de beregening van de golfbaan, dan wel dat de verdroging in het gebied toeneemt.

Onttrekking voor beregening

In de aanvullende notitie van 17 september 2007 is beter onderbouwd dat de wateronttrekking in de toekomst lager zal zijn dan in de huidige situatie, of ten minste gelijk daaraan. Er is berekend hoeveel water naar verwachting nodig is voor de beregening van de golfbaan. Dat water wordt onttrokken aan de vijvers op de golfbaan. Om de vijvers ook in droge perioden watervoerend te houden moeten deze voldoende diep zijn. Wanneer dat niet goed in het golfbaanontwerp past, geeft de aanvulling als optie om de vijvers aan de onderzijde af te dichten. Voor het grondwaterpeil is dat gunstig: immers, zonder afdichting verdwijnt met het onttrekken van water uit de vijvers voor beregening ook een zekere hoeveelheid grondwater uit de voorraad. Maar zowel mét als zonder afdichting zal in de praktijk pas echt blijken of er in natte periodes daadwerkelijk voldoende water in de vijvers kan worden opgeslagen voor beregening in droge periodes. In ieder geval moet bij de inrichting rekening worden gehouden met een grote fluctuatie in het waterpeil.

- De Commissie adviseert het beschikbare en benodigde water voor beregening te monitoren via het evaluatieprogramma en daarnaast bij de evaluatie meer in het algemeen aan verdroging en vernatting aandacht te besteden.

Kraggeloopzone

Uit de aanvulling blijkt dat er maatregelen nodig zijn om te bereiken dat de Kraggeloop ook in de zomerperiode watervoerend is.

- De Commissie adviseert naar de effectiviteit van deze maatregelen nader onderzoek te verrichten in het kader van een inrichtingsplan en eventueel drogere natuurdoelen te formuleren.

---

⁷ Op het risico van verdroging wijst ook inspraakreactie nummer 8.

2.6 Presentatie van het MER

De Commissie vindt dat het MER goed toegankelijk is, prettig leesbaar en voorzien van functioneel kaartmateriaal.

BIJLAGE 1

Projectgegevens

Initiatiefnemer: Burgemeester en wethouders van de gemeente Bergen op Zoom

Bevoegd gezag: Gemeenteraad van Bergen op Zoom

Besluit: bestemmingsplanwijziging

Categorie Gewijzigd Besluit m.e.r. 1994: C10.1

Activiteit:

Het voornemen bestaat uit een aantal activiteiten, waarvoor verschillende partijen initiatiefnemer zijn. Het gaat om de aanleg van een openbare commerciële 18 holes golfbaan, de aanleg van een 'Short- en FunGolf' voorziening en de herinrichting en uitbreiding van bestaande terreinen voor verblijfsrecreatie. Verder zal op termijn sprake zijn van de inrichting van een natte verbindingzone langs de Kraggeloop en het realiseren van een landgoed. Het doel is de versterking van de toeristische en ecologische waarde van het gebied Bergse Heide.

Betrokken documenten:

Bij de toetsing is ook rekening gehouden met de toelichting in het voorontwerpbestemmingsplan, een natuurinventarisatie uit 2007 en een aanvullende notitie over wateraspecten.

De Commissie heeft verder kennis genomen van de inspraakreacties en adviezen, die zij van het bevoegd gezag heeft ontvangen en die waar relevant in het advies verwerkt. Een lijst van de inspraakreacties staat in bijlage 2.

Procedurele gegevens:

kennisgeving startnotitie: 8 mei 2005
richtlijnenadvies uitgebracht: 30 juni 2005
richtlijnen vastgesteld: oktober 2005
kennisgeving aanvullende startnotitie: 27 juli 2006
aanvullend richtlijnenadvies uitgebracht: 26 september 2006
kennisgeving MER in de Staatscourant: 22 mei 2007
aanvraag toetsingsadvies: 16 mei 2007
ter inzage legging MER: 24 mei 2007
ontvangst aanvulling op het MER: 19 september 2007
toetsingsadvies uitgebracht: 27 september 2007

Bijzonderheden: Er is een aanvullende startnotitie uitgebracht, omdat de locatie van de golfbaan was gewijzigd. Deze komt nu buiten de EHS te liggen.

Werkwijze Commissie bij toetsing:

Tijdens de toetsing inventariseert de Commissie eerst of er tekortkomingen zijn in het voldoen aan de (vooraf) gestelde eisen. Vervolgens beoordeelt de Commissie de ernst van de eventuele tekortkomingen. Daarbij staat de vraag centraal of de benodigde informatie aanwezig is om het milieubelang een voldoende waardige plaats te geven bij de besluitvorming. Is dat naar haar mening niet het geval dan signaleert de Commissie dat er sprake is van een zogenoemde 'essentiële tekortkoming'. De Commissie adviseert dan dat die informatie alsnog beschikbaar komt, alvorens het besluit wordt genomen.

Overige tekortkomingen in het MER worden in het toetsingsadvies opgenomen, voor zover ze kunnen worden verwerkt tot duidelijke aanbevelingen voor het bevoegde gezag. Deze werkwijze impliceert dat de Commissie zich in het advies tot hoofdzaken beperkt en niet ingaat op onjuistheden of onvolkomenheden van ondergeschikt belang.

Samenstelling van de werkgroep:

Per project stelt de Commissie een werkgroep samen. De werkgroepsamenstelling bij het onderhavige project is als volgt:

drs.ir. B.A.H.V. Brorens
drs. M. van Eck (werkgroepsecretaris)
ir. H. Otte
drs. H.G. Ouwerkerk (voorzitter)
ir. K.A.A. van der Spek
ing. R.L. Vogel

BIJLAGE 2: Lijst van inspraakreacties en adviezen

1. Waterschap Brabantse Delta, Breda
2. Sneep, Nuijten & Van Dijk Advocaten, namens mevrouw C.J. Schepers-van Bergen, Heerle
3. J.J.M. Cats, Publieksdiensten SROB, namens de heer J.R.G. Dekkers, Bergen op Zoom
4. Mevrouw M.L. Vlug, Bergen op Zoom
5. Brandweer Midden- en West-Brabant, Breda
6. Ministerie van Defensie Commando Diensten Centra, Tilburg
7. J.A. Teuling, Dordrecht
8. A.J. Naalden, Bergen op Zoom
9. A.M.M. Clarijs en A.A.M. Clarijs-Krijnen, Bergen op Zoom
10. J.B.M. Nuijten, Bergen op Zoom
11. Jan van Rijen, mede namens IVN Groene Zoom, Brabants Landschap en Benegora en Brabantse Milieufederatie, Tilburg
12. J.B.M. Nuijten, Bergen op Zoom
13. C. van Nijnatten en mevrouw Van Nijnatten-Bakx
14. Stichting Univé Rechtshulp, namens de heer en mevrouw A.J. Buijs, Bergen op Zoom
15. Helmig Makelardij en Taxatieburo, namens de heer A.C.M. Buys en de heer L.A. Buys, Bergen op Zoom
16. B. van Gurp, mede namens de Vereniging Heerlesebaan i.o., Bergen op Zoom
17. Helmig makelaardij en Taxatieburo, namens de heer C. Bruchmann en mevrouw M. Koenraadt, Bergen op Zoom
18. P.A.F. Ros, Bergen op zoom
19. N.V. Nederlandse Gasuni, Waddinxveen
20. KPN, Bergen op Zoom
21. ProRail regio Zuid, Eindhoven

Toetsingsadvies over het milieueffectrapport en de aanvulling daarop Recreatieontwikkelingen Bergse Heide te Bergen op Zoom

De gemeente Bergen op Zoom wil door een bestemmingsplanwijziging nieuwe ontwikkelingen mogelijk maken in het gebied Bergse Heide. Het gaat om de aanleg van een openbare commerciële 18 holes golfbaan, de aanleg van een 'Short- en FunGolf' voorziening en de herinrichting en uitbreiding van bestaande terreinen voor verblijfsrecreatie. Verder zal op termijn sprake zijn van de inrichting van een natte verbindingzone langs de Kraggeloop en het realiseren van een landgoed. Het doel is de versterking van de toeristische en ecologische waarde van het gebied Bergse Heide. Ter onderbouwing van de besluitvorming is de procedure van milieueffectrapportage doorlopen.

ISBN: 978-90-421-2143-0